

YENİ DERLENEN KOCAELİ TÜRKÜLERİNİN KÜLTÜREL ÖZELLİKLERİ

Gülşen Erdal*

ÖZET

Bu araştırmada, geçmişte oldukça köklü bir tarihe sahip Kocaeli ilinin kültürel değerlerinin ortaya çıkarılması için yapılan alan araştırması sonucunda Kocaeli ilinde 2017 yılında derlenen türkülerin kültürel özellikleri ele alındı. Araştırmanın amacı, Kocaeli yöresinden yeni derlenen türkülerin kültürel analizini yaparak, türkülerde Kocaeli yöresine ilişkin sosyo-kültürel yapının etkilerini belirlemektir. Derlenen türküler içerisinde çoğunlukla kadın ağız türküler tespit edildi. Çalışmanın kapsamı TRT repertuvarında yer alan altı adet Kocaeli türküsü hariç, 2017 yılında derlenen ve yeni notalaması yapılan Kocaeli türkülerinden oluşturuldu. Çalışmada Kocaeli türkülerinin sözlerinde bölgenin sosyo-kültürel yapısını yansıtan/anlatan eşya, yöre kültürüne atıfta bulunan aksesuar, coğrafi öge, yer, adları, yiyecek, bitki ve hayvan adları ile mekân adlarının kullanım durumu belirlendi. Betimsel bir çalışma olan bu araştırma, derlenen türkü sözleri üzerinden tarama modeli yapılandırılması ile gerçekleşti. Belirlenen kavramsal çerçeveyi kapsayan türkü sözlerinin içerikleri analiz edilerek, tablolaştırıldı ve betimlendi. Kocaeli yöresinin gelişen sanayi yapısının yaşam koşullarında ve tercihlerinde yaptığı değişikliklerde türkülerde tespit edildi. Sonuç olarak yapılan çalışma ile 2017 yılında derlenerek kayıt altına alınan Kocaeli türkülerinin kültürel özellikleri belirlenmeye çalışıldı. Farklı kaynaklarda sözleri tespit edilen diğer yöre türkülerinde de literatür taraması kapsamında incelendi ve Kocaeli türkülerinde kullanılan kültürel motifler tablolar halinde verildi.

Anahtar Kelimeler: Kocaeli Türküleri, Kültürel Özellikler, Kocaeli Kültürü

CULTURAL CHARACTERISTICS OF THE KOCAELİ FOLK SONGS COMPLIED

Gülşen Erdal*

ABSTRACT

In this research, the cultural characteristics of the folk songs compiled in 2017 in Kocaeli province as a result of the field survey conducted to reveal the cultural values of the Kocaeli province with a history that has a very long history. The aim of the study is to determine the effects of socio-cultural structure on the Kocaeli region by making cultural analysis of newly collected folk songs from Kocaeli region. Mostly female folk songs were found in the collected folk songs. The scope of the study was composed of Kocaeli folk songs compiled in 2017, with the exception of six Kocaeli folk songs in TRT repertoire. In this study, the use of accessories, geographical elements, location, names, food, plant and animal names and space names, referring to the culture of the region, reflecting/explaining the socio-cultural structure of the region, were determined in the words of Kocaeli folk songs. This study, which is a descriptive study, was carried out with the configuration of the scanning model through the lyrics compiled. The contents of the lyrics covering the set conceptual framework were analysed and illustrated. The changes made in the living conditions and preferences of the developing industrial structure of Kocaeli region were detected in the folk songs. As a result, the study sought to determine the cultural characteristics of Kocaeli folk songs which were compiled and recorded in 2017. Other local folk songs, whose lyrics were identified in different kanyaks, were studied in the context of the literature survey and cultural motifs used in Kocaeli folk songs were presented as paintings.

Key Words: Kocaeli Folk Songs, Cultural Characteristics , Culture of Kocaeli

Giriş

Toplumların kimlik göstergelerinin başında gelen kültür çeşitli öğelerden oluşmaktadır. Toplumsal gelişme süreci içerisinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada sonraki nesillere iletmede kullanılan insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü olarak tanımlanan kültür toplumların genel özelliklerini belirleyen öğeleri barındırır.

Kültüre ilişkin genel özellikleri paylaşarak toplumu teşkil eden bireylere ise halk denilmektedir. Kültür toplumun aktardığı insan yaşamının maddi ve manevi bütün öğelerini bir araya getirir. Gelenekler, inançlar, ritüeller, dil, beslenme, dinlenme gibi faaliyetlerin hepsi kültürel bir görünümü oluşturur. Halk kültürü halkın kültürel yapısını belirleyen içinde yaşadığı toplumun dokusudur.

Halk kültürünün içinde önemli bir yeri olan halk müziği, var olduğu coğrafi bölgenin yaşama dair tüm özelliklerini yansıtan özel bir yapı içerir.

Halk müziklerinin araştırılması etnomüzikoloji disiplinin çalışma alanıdır. Kültür ve müzik ilişkisini araştıran etnomüzikoloji disiplini, sözlü edebiyatın en seçkin örneklerinden olan türkülerin gün yüzüne çıkarılmasını kültür ve müzik ilişkisi bağlamında gerçekleştirir. Halk türkülerini halk kültüründe geçiş dönemleri olarak bilinen doğum, evlenme ve ölüm dönemlerine ilişkin toplumun yaşantılarını müzikal yapılarla anlatılan duygularının yansımasıdır. Farklı coğrafi bölgelerin kültürel yapılarını içinde bulunduran toplumsal özellikler türküler sayesinde anlam kazanır.

Sözlü folklor ezgilerinin her türü için kullanılan türkünün, Türk kelimesinden türeyen bir sözcük olduğu yani Türk halkının yarattığı sözlü ve ezgili ürünleri olduğu düşünülmekte.

Halk türkülerini ait oldukları bölgenin tarihsel, demografik, kültürel ve sosyal yapılarını yansıtır. Var oldukları toplumun düşüncesini ve duyuşsal yapısını yansıtan türküler, yörelerin kendine has sosyo-kültürel, ekonomik ve demografik yapılarına göre farklılaşmaktadır. Türk Halk Müziği, belirli kurallar çerçevesinde oluşmuş, insanların yaşadıkları bölgelere ve yaşam alışkanlıklarına, kişisel isteklere göre doğal olarak ortaya çıkar.

Halk kültüründeki geçiş dönemlerindeki (doğum, evlenme, ölüm)tüm doğaya ve toplum yaşantısına ilişkin olayların yer verildiği türküler olaya, olayın geçtiği coğrafyaya, mekâna ve konulara göre farklılaşırlar. (İstanbul, S. Göher, V.F. 2017: 2)

Bu farklılaşma kendini müzikal yapıdan, kültürel yapıya dek her alanda hissettirir. Sözelimi Kocaeli’de denize kıyısı olan yerleşim yerlerinde “balıkçılık” mesleği türkülerde geçmekle beraber, artık evlilik tercihlerinde yöredeki hızlı sanayileşmenin getirdiği fabrikalarda “aylıkçı” olarak çalışan bir eş adayının kadınlar tarafından öne çıkarıldığı türkülerde sözlerin sosyoekonomik yapısı hakkında bilgi vermektedir. Yine maddi kültür öğelerinden olan giyim-kuşam örneklerinden üç eşarp bağlama geleneğinin evlilik ritüelinde gelinin başına üst üste bağlanan üç eşarba gönderme bulunduğu ve bunun bir sabır göstergesi olarak yansıtıldığı görülmektedir. “Motif ve semboller, ait oldukları bütüne ilişkin önemli ipuçları barındırır.

Türkülerde de yer alan motif ve sembollerin belirlenmesi, yörenin kültürel değerlerinin tespiti açısından önem taşır” şeklinde bir yorum bu durumu açıklamaktadır. Kocaeli yöresi türkülerini tarihsel süreç içinde göç alan bir coğrafyanın türkülerini olduğundan alan araştırması esnasında, yörede varyant ezgilere sıklıkla rastlanmakla beraber, yörenin yerli-yerleşik halkı Manavlara ait ezgilere de bolca rastlanmaktadır.

“Ezgi ile söylenen halk şiirlerinin her türünü tanımlamak için ‘Türkü’ sözcüğü kullanılmaktadır. Türkü sözcüğü yerine “Şarkı”, “Deme”, “Deyiş”, “Hava”, “Gayide-Gayda”, “Ninni”, “Ağıt” adları da kullanılmaktadır (Boratav, P. 1978: 15). Geçekten Kandıra bölgesinde “Havalı Söylemek”, Gölcük bölgesinde “Gayi-delî Söylemek” kavramlarının ezgili söylemek anlamında kullanıldığı alan çalışmaları sırasında tespit edildi.

1. Kocaeli Türkü Derlemelerindeki Kültürel Özellikler

Derleme; halk bilgisi ve halk edebiyatı ürünlerinin belli bir zamanda, belli bir yerde, belli bazı yöntemlerle, uzman halkbilimci veya halkbilimine ilgi duyan bir kişi tarafından kaynak kişilerden sözlü veya yazılı olarak alınıp kaydedilmesidir.

2017 yılında Kocaeli yöresinde yapılan derleme çalışmalarında derlenen türkülerin çoğunun kadın ağzı türküler olduğunu söylemek olanaklıdır. Kadın ağzı türkü, “duygu, düşünce bakımından kadına ve yaşantısına ait bir hava taşıyan ve kadınlar tarafından seslendirilen türkülerdir”

Yörede “Kocaeli yerli-yerleşik kültürünü oluşturan Manavlar arasında cemiyet olarak adlandırılan nişan, kına, düğün, sünnet vb. etkinliklerde kadın-erkek ayrı ayrı eğlenirler. Bundan dolayı da bazı türküler Kocaeli yöresinde Manavlar arasında yalnız kadınlara yönelik cemiyetlerde söylenirler” ve bu türkülerde de kadın ağzı türküler demek daha doğru olacaktır.

Derlenen bu türküler; kına türküleri (gelin ağlatma, gelin alma, kına yakma, gelin-görümce-gelin kaynana vb.), iş türküleri (gergef işleme, gergef dokuma, çıkım açma gibi işe yönelik terimlerin yer aldığı türküler), ninniler, ağıtlar biçimindedir. “Marmara Bölgesi”nde kadın ağzı türkülerinin Türkiye’nin diğer coğrafi bölgelerine göre daha fazla olduğu görülür.

Yapılan çalışmalardaki bulgularda bunu doğrular niteliktedir.

2. Kocaeli İlçelerinden Derlenen ve Notaya Alınan Türküler

Kocaeli Büyükşehir Belediyesi ve Kocaeli Üniversitesi paydaşlığında “Kocaeli Türkülerini Derleme Çalışması”; Dr. Öğretim Üyesi Gülşen Erdal başkanlığında ve proje yürütücülüğü kapsamında gerçekleştirildi. Bu çalışma sonucunda yöreye ait derlenen türküler 29.11.2017 tarihi 382910 sayılı başvuru ile TRT kurumuna incelenmesi ve kayıt altına alınması için teslim edildi. Bu türküler:

* 2.1. Eşarbımın Uçları (Varyant)

Eşarbımın uçları
Sarı olsun solmasın
Sevdiğimin annesi
Beğenmezse almasın

Gümbürdesin evimizin kuyusu Yârim güzel ayırlamam doğrusu

Bahçelerde bürölce
Oynar gelin görümce
Oynasınlar bakalım
Bir araya gelince

Gümbürdesin evimizin kuyusu Yârim güzel ayırlamam doğrusu

Şeftali çiçek açtı
Açtı da yere saçtı
Ağla annecim ağla
Ayrılık yakınlaştı

Gümbürdesin evimizin kuyusu Yârim güzel ayırlamam doğrusu

Soba üstünde güğüm
Saçları düğüm düğüm
Oyna kardeşim oyn
Bu düğün bizim düğün

Gümbürdesin evimizin kuyusu Yârim güzel ayırlamam doğrusu

Peynirin deliklisi
Kilimin göbeklisi
Ne de güzel oluyor
Gelinin göbeklisi

**Gümbürdesin evimizin kuyusu
Yârim güzel ayrılamam doğrusu**

Bisiklete binersin
Bizim orda inersin
Eğer baban sorarsa
Lastik patladı dersin

**Gümbürdesin evimizin kuyusu
Yârim güzel ayrılamam doğrusu**

Asker yapar talimi
Kimse sormaz halimi
Hem askerlik hem seveda
Öldürecek yârimi

**Gümbürdesin evimizin kuyusu
Yârim güzel ayrılamam doğrusu**

Altını var boynunda
Evi sahil yolunda
Kız ne kadar güzelsin
Melek mi var soyunda

Derlendiği Yer : Kocaeli/Gölcük/Halidere
Kaynak Kişi : Şefika Eraydın
Derleme Tarih : 12.07.2017
Derleyen : Gülşen Erdal ve ekibi
Notaya Alan : Makbule Oral

Tablo 1. Eşarbımın Uçları Türküsünde Kültürel Ögeler

Kategori	Kullanılan Sözcük
Bitki	Börülce, Şeftali
Aksesuar	Eşarp
Eşya	Soba, Güğüm, Kilim
Mekân/Yer Adı	Sahil

Gümbürdesin Evimizin kıyısı türküsü Gölcük ilçesi Halidere beldesinden derlenen varyant bir türküdür. Türkü içinde geçen sözcük kategorileri içinde yer alan bitkiler içinde şeftali ve börülce yörede yetişen bitkilerden olup türkülerde sıkça yer aldığı görülür. Eşarp aksesuar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yine soba, kilim ve güğüm gündelik yaşamı kullanılan eşyalara ait sözcükler olup, yörede aynı zamanda eşyalar içinde yer alan güğümle çalarak türküler söylenmektedir. Ayrıca araştırma sırasında güğüm eşliğinde derleme kayıtları alındı. Mekân- yer adı olarak bir sahil beldesi olan Halidere'nin toplumsallaşma merkezi olan "Sahil" sözcüğü mekân adı olarak da türkü de yer almaktadır.

2.2. Sahil Boyu İskele

Sahil boyu iskele
Yârim gitti askere
Yüzbaşıya söyleyin
Çabuk versin teskere

**Hey hey şinanay nay
Yâr yolunu beklerim**
Şinanay nay şinanay nay
Yâr yolunu beklerim
Şinanay nay

**Hey hey şinanay nay
Yâr yolunu beklerim**
Hey Hey
Geline bak geline
Tel dolanmış eline
Ne mutlu bu geline
Gidiyor Sevdğine

**Hey hey şinanay nay
Yâr yolunu beklerim**
Hey Hey
Elbisenin moruna
Varmam köylü oğluna
Köylü oğlu balıkçı
Ben isterim aylıkçı

**Hey hey şinanay nay
Yâr yolunu beklerim**
Hey Hey
Bahçelerde eğretili
Oynarlar iki elti
Oynasınlar bakalım
Bilinmiyor kıymeti

Hey hey şinanay nay
Yâr yolunu beklerim
Hey Hey
Ayakkabı giyerim
Yüksek topuk olursa
Kaynanamı severim
Oğlu güzel olursa

Hey hey şinanay nay
Yâr yolunu beklerim
Hey Hey
Sıra sıra kazanlar
Kara yazı yazanlar
Cennet yüzü görmesin
Aramızı bozanlar

Hey hey şinanay nay
Yâr yolunu beklerim
Hey Hey
Sandığımı kitledim
Anahtarı bendedir
Ablam gelin oluyor
Şimdi sıra bendedir

Hey hey şinanay nay
Yâr yolunu beklerim
Hey Hey
Balık denizde yüzer
Annem kendini üzer
Üzme anne kendini
Damadın benden güzel

Hey hey şinanay nay
Yâr yolunu beklerim

Derlendiği Yer : Kocaeli/Gölcük/Halıdere
Kaynak Kişi : Şefika Eraydın
Derleme Tarihi : 12.07.2017
Derleyen : Gülşen Erdal ve ekibi
Notaya Alan : Makbule Oral

Tablo 2. Sahil Boyu İskele Türküsünde Kültürel Ögeler

Kategori	Kullanılan Sözcük
Bitki	Eğrelti
Aksesuar	Gelin Teli
Eşya	Elbise, Ayakkabı, Anahtar
Mekân/Yer Adı	İskele, İzmit
Meslek Adı	Balıkçı, Aylıkçı

Kına ve düğün cemiyetlerinde söylenen bu türküde, yer olarak İzmit, mekân olarak gidenlerin hasretle beklenildiği bir mekân olarak iskele yer almaktadır. Bitki olarak yörede hemen hemen her köşede görülebilen eğrelti otu söylenirken, gelin aksesuarı olarak gelin teli sözler içinde bulunmaktadır.

Meslek olarak da yöre coğrafyasını anımsatan deniz kenarı bir beldede yapılan balıkçılık ve sanayileşen bir belde de iş tercihlerinin evrildiği düzenli gelir getiren aylıkçı olmak, “aylıkçı olarak çalışma- aylıkçılık” türküde yer alması sosyo-kültürel yapıyı belirtmesi açısından dikkat çekicidir. Manilerin sıralanmasıyla oluşan bu türkü yörede karşılıklı atışma biçiminde söylenmektedir.

2.3. Ulaşlı'nın İçinde (Yaşa)

Yaşa söylerim yaşa
Hem beyim de hem paşa
Ulaşlı'nın içinde
Yaşa gönlüm yaşa gönlüm sen yaşa
Yaşaaaa

Vurun da davulları gümlerin (aman aman)
Aşkı da olan dinlesin
İçerim de yandı kül oldu (aman aman)
Dışarım da yâri eğlesin
Hele hele bardak
Hele hele çardak
Kınalı parmak
Bir dalda iki ceviz
Aramız derya deniz
Sen orada ben burda
Ne bed kaldı, ne bed kaldı ne beniz
Yaşaaaaa

Vurun da davulları gümlesin (aman aman)
 Aşkı da olan dinlesin
 İçerim de yandı kül oldu (aman aman)
 Dışarım da yâri eğlesin
 Yaslan kılıcım yaslan
 Durduğun yerde paslan
 Öyle bir yarım var ki
 Aslan gibi, aslan gibidir aslan
 Yaşaaaaa

Vurun da davulları gümlesin (aman aman)
 Aşkı da olan dinlesin
 İçerim de yandı kül oldu (aman aman)
 Dışarım da yâri eğlesin
 Entarisi al basma
 Alı duvara asma
 Sen benimsin ben senin
 Ellere, ellere kulak asma
 Yaşaaaaa

Vurun da davulları gümlesin (aman aman)
 Aşkı da olan dinlesin
 İçerim de yandı kül oldu (aman aman)
 Dışarım da yâri eğlesin
 Ay doğar evimize
 Kurban gelinimize
 Kalaylı sini gibi
 Yakıştı, yakıştı evimize
 Yaşaaaaa

Vurun da davulları gümlesin (aman aman)
 Aşkı da olan dinlesin
 İçerim de yandı kül oldu (aman aman)
 Dışarım da yâri eğlesin

Derlendiği Yer : Kocaeli/Gölcük/Ulaşlı
Kaynak Kişi : Sevim Eskialp, Emine Liman
Derleme Tarihi : 01.07.2017
Derleyen : Gülşen Erdal ve ekibi
Notaya Alan : Makbule Oral

Tablo 3. Ulaşlı'nın İçinde (Yaşa) Türküsünde Kültürel Ögeler

Kategori	Kullanılan Sözcük
Bitki	Ceviz
Aksesuar	Entari
Eşya	Davul, Bardak, Kılıç
Mekân/Yer Adı	Ulaşlı
Coğrafi Öge	Ay, Deniz

Bu türkü, bir gelin ağlatma türküsüdür. Ulaşlı Beldesi'nde "Zülûf Kesme Türküsü" olarak da bilinir. Baba evinden alınan gelin davullar eşliğinde gelin alındığının ilanı ile yola çıkar, gelinin ay gibi hanelerine doğduğunu ifade eden erkek tarafı, çardak altında parmakların kınalandığını, geline kına yakıldığını, evlilik öncesi çekilen hasreti ise sevenlerin "aramız derya deniz" biçimde anlattığı görülür.

Kız alma sırasında söylenen bu türküde gelinin içten içe baba evinden ayrılırken içerisinin yanıp kül olduğu, ancak gelin gittiği sevdiğine karşı da mutlu görünerek "dışarımda yâri eğlesin" dediği dizelerin öne çıktığı kısımda kadınlar tarafından halay tarzı dönerek oynanan bir oyun bölümünü de içermektedir.

2.4. Salkım Saçak Çıkmış Geliyor

Çıkmış geliyor dereden (aman aman)
 Her yanları görünmüyor bereden aman
 Her yanları görünmüyor bereden aman
 Kaşı değil (aman), gözü beni kül eder (aman aman)
 Ben doydum dünyama
 Düşman doymasın aman
 Benim ahım kimselerde kalmamasın

Derlendiği Yer : Kocaeli/Gölcük/Ulaşlı
Kaynak Kişi : Sevim Eskialp, Emine Liman
Derleme Tarihi : 01.07.2017
Derleyen : Gülşen Erdal ve ekibi
Notaya Alan : Makbule Oral

Tablo 4. Salkım saçak Çıkmış Geliyor Türküsünde Kültürel Ögeler

Kategori	Kullanılan Sözcük
Kişi	Düşman
Coğrafi Öge	Dünya, dere

Bu türkü istemediği bir kişiye verilen kızın üzerindeki gelinlikle kaçışı anlatan bir türküdür. Üzerinde gelinlikle dereden geçerek gelen gelinin üzeri yara bere içindedir. Yara bereden adeta hiçbir tarafı görünmemektedir. Sevdiğinin kaşlarına değil, gözlerine vurgundur. İçindeki yangının kendisini “kül” ettiğini belirten gelin o zamana kadar yaşadığının kendi dünyalığı olduğunu ve bu evlilikle dünyasının sonlandığını, kendisini bu duruma düşüren düşmanın dünyasına doymayarak gün yüzü görmemesi için de ahını sürdürür.

2.5. Elenko (Eleniko)

Küp dibinde bulama, bulama
Parmağına dolama, dolama
Benden başka yar seversen
Gençliğine doyama

Elenko, Elenko
N’oldun n’oldun
Sen gelin oldun
Dillere destan oldun

Küp dibinde pastırma, pastırma
Kız saçını kestirme, kestirme
Kestirirsen yare kestir
Nazlı yari küstürme

Elenko, Elenko
N’oldun n’oldun
Sen gelin oldun
Dillere destan oldun

Derlendiği Yer : Kocaeli/Gölcük/Ulaşlı
Kaynak Kişi : Sevim Eskialp, Emine Liman
Derleme Tarihi : 01.07.2017
Derleyen : Gülşen Erdal ve ekibi
Notaya Alan : Makbule Oral

Tablo 5. Elenko Türküsünde Kültürel Ögeler

Kategori	Kullanılan Sözcük
Eşya	Küp
Ad	Elenko
Uzuv	Saç

Eleni, Rum kökenli kızın adıdır. Türküde yer alan “-ko” eki dilimizde cim/cım anlamı karşılık gelmekte ve Elenicim anlamında kullanılmaktadır. Türküde Rum kızı ve Türk gencinin imkansız aşkı anlatılmaktadır. Zülûf kesme törenine gönderme yapılarak, saçın yâre kestirilmesi gerektiği, başkasına kesip zülûf verirse yârinin küseceği, ancak zaten Eleni’nin başkasına yar olduğu anlatılmaktadır.

2.6. Heyamol

Kız evinden başlamalı heyamol, heyamol
Oğlan evini taşlamalı heyamol, heyamol

Heyamolla(h) biz geliyoruz heyamol,
heyamol
Heyamolla(h) yallah yallah heyamol,
heyamol

Sinileriniz kalaylı olsun heyamol, heyamol
Pilavlarınız yağlıca olsun heyamol, heyamol

Heyamolla(h) biz geliyoruz heyamol,
heyamol
Heyamolla(h) yallah yallah heyamol,
heyamol

Derlendiği Yer : Kocaeli/Gölcük/Ulaşlı
Kaynak Kişi : Sevim Eskialp, Emine Liman
Derleme Tarihi : 01.07.2017
Derleyen : Gülşen Erdal ve ekibi
Notaya Alan : Makbule Oral

Tablo 6. Heyamol Türküsünde Kültürel Ögeler

Kategori	Kullanılan Sözcük
Mekan	Ev
Coğrafi Şekil	Taş
Eşya	Sini

Yörede geçiş döneminin önemli bir aşaması olan düğünler çeyiz asmayla başlar. Gece yarısından sonra mumlarla “Heyamola” geleneğinde ise, heyamola çekilerek oğlan evine gidilir, eğlenceler sabaha kadar sürer. Kız evinden çıkılan yolda oğlan evinin mizahi olarak taşlanması gerektiği, gelince yenecek pilavın yağlı lezzetli olması, kalaylı sinide sunulması talep edilmektedir.

2.7. İki Çayır Arasında

İki çayır arasında
Harman geç olur yar yar harman geç olur
Sevip sevip ayrılması
Derman güç olur yar yar derman güç olur

Heeeeeeeey

İki çayır arasında
Kuzu kebabı yar yar kuzu kebabı
Oturmuşlar külhanbeyler
İçer şarabı yar yar içer şarabı

Heeeeeeeey

İki yayla arasında
Başlık parası yar yar başlık parası
Düşme oğlan peşime de
Kurşun yarası yar yar kurşun yarası

Heeeeeeeey

Derlendiği Yer : Kocaeli/İzmit/
Durhasan Köyü
Kaynak Kişi : Fatma Efe
Derleme Tarihi : 01.08.2017
Derleyen : Gülşen Erdal ve ekibi
Notaya Alan : Makbule Oral

Tablo 7. İki Çayır Arasında Türküsünde Kültürel Ögeler

Kategori	Kullanılan Sözcük
Coğrafi Şekil	Çayır, Yayla,
Yiyecek	Kebap, Şarap
Hayvan	Kuzu

Yörede yaşayanlar iş yaparken/çalışırken söylendiğini ifade edilen bu türkü İş türküsü olarak derlendi. Bu türküden çalışılan dönemde harman yerini, yaylaları ve tarlaların durumlarını tasvir etmekte, nakarat kısmında yaylalarda kuzu kebabı yiyip, şarap içen külhanbeylerin naralarının yankılandığını, başlık parası için tarlaların verildiği anlatılmaktadır.

2.8. Dünürçüler

Dünürçüler geçin oturun
Dünürçüler geçin oturun
Kız bizim ise gelin sizin alın götürün
Kız sizin ise gelin bizim almaya geldik
O tepeden bu tepeyi aştık da geldik
Şu tepeden bu tepeyi aştık da geldik
Sarı sarı liralari saçtık da geldik
Sarı sarı liralari saçtık da geldik
Mal harcettik biz gelinimizi almaya geldik
Mal harcettik biz gelinimizi almaya geldik
Kız bizim ise gelin sizin alın götürün
Kız sizin ise gelin bizim almaya geldik
O tepeden bu tepeyi aşırıbilsem
Şu tepeden bu tepeyi aşırıbilsem
Annesiyle babasını şaşıırıbilsem
Annesiyle babasını şaşıırıbilsem
Kardaşları yataklara düşürebilsem
Kardaşları yataklara düşürebilsem
Mal harcettik biz gelinimizi almaya geldik
Mal harcettik biz gelinimizi almaya geldik

Derlendiği Yer : Kocaeli/İzmit/Solaklar Köyü
Kaynak Kişi : Seniye Bozdemir
Derleme Tarihi : 25.10.2017
Derleyen : Gülşen Erdal ve ekibi
Notaya Alan : Makbule Oral

Tablo 8. Dünürçüler Türküsünde Kültürel Ögeler

Kategori	Kullanılan Sözcük
Coğrafi şekil	Tepe
Aksesuar	Sarı lira

Gelin alma türküsü olarak derlenen bu türküde gelini alırken yapılan harcamalar türküde “mal harcettmek” ve “sarı sarı liralari saçmak” biçiminde dile getirilir. Tepelerin aşılıp gelinmesi köyler arası gelin almayı anlatmaktadır.

2.9. İndim havuz başına da a beyim vay

İndim havuz başına da a beyim vay
 Bir kız çıktı karşıma, bir kız çıktı karşıma
 Seni sevdim seveli de a beyim vay
 Neler geldi başıma, neler geldi başıma

Hop kara leyli de bakışır aman**Kaşları gözleri yakışır aman**

Denize attım kanca da a beyim var
 Görünüyor Sabanca* görünüyor Sabanca
 Yeme içme sevdiğim de a beyim vay
 Tak beline tabanca, tak beline tabanca

Hop kara leyli de bakışır aman**Kaşları gözleri yakışır aman**

Deniz altı kum altı da a beyim vay
 Balık suyu bulattı*, balık suyu bulattı
 Gel kaçalım sevdiğim de a beyim vay
 Yaşlarımız on altı, yaşlarımız on altı

Hop kara leyli de bakışır aman**Kaşları gözleri yakışır aman**

*Sabanca: Sapanca

Derlendiği Yer : Kocaeli/İzmit/Durha-
 san Köyü

Kaynak Kişi : Fatma Efe

Derleme Tarihi : 01.08.2017

Derleyen : Gülşen Erdal ve ekibi

Notaya Alan : Makbule Oral

Tablo 9. İndim Havuz başına da a beyim vay
 Türküsünde Kültürel Ögeler

Kategori	Kullanılan Sözcük
Coğrafi Şekil	Deniz, Kum
Hayvan	Balık
Yer Adı	Sapanca
Eşya	Kanca, Tabanca
Mekan	Havuz Başı

İki sevdalı gencin türküsü olan bu türküde Sapanca Gölü'nün adı, tabancaya uyması için Sabanca biçiminde söylenmektedir. Deniz, balık, kum ve Sapanca gölünün uzaklardan görünmesi tepede yerleşim yeri olan Durhasan köyünde deniz kenarına olan özlemi de anlatmaktadır.

2.10. Sıra Sıra Siniler

İn dereye dereye
 Dere karanlık yarım
 Ellere düğün bayram
 Bize ayrılık yarım

Sıra sıra siniler**Hasta olan iniler****Aldı gitti yarimi****Limandaki gemiler**

Üç eşarbım var benim
 Üçünü de açarım
 Üç kere dünür gönder
 Vermezseler kaçarım

Sıra sıra siniler**Hasta olan iniler****Aldı gitti yarimi****Limandaki gemiler**

Kaş kara gözler kara
 Kalbime açtın yara
 Bas şoför kardeş gaza
 Ulaştır beni yara,

Sıra sıra siniler**Hasta olan iniler****Aldı gitti yarimi****Limandaki gemiler**

Derlendiği Yer : Kocaeli/İzmit/Durha-
 san Köyü

Kaynak Kişi : Nefiye Artar

Derleme Tarihi : 01.08.2017

Derleyen : Gülşen Erdal ve ekibi

Notaya Alan : Makbule Oral

Tablo 10. Sıra Sıra Siniler Türküsünde Kültürel Ögeler

Kategori	Kullanılan Sözcük
Coğrafi Şekil	Deniz, Dere
Aksesuar	Eşarp
Eşya	Sini, Gemi
Mekan	Liman
Meslek	Şoför

Ayrılık temalı bu türkü yörenin deniz kenarı olmasını anımsatan limandan yârin ayrılmasına göndermede yer alır. Ancak araba ile hızlı bir şekilde “gaza basarak” limandan ayrılan yâre yetişme temennisi değişen yaşam koşullarını gösterir. Sabır ile dünür gelmesinin bekleneceğini ancak olumsuzluk karşısında kızın sevdiğine kaçacağını anlatılmaktadır. Yörede gelinlere bağlanan üç eşarpa yapılan gönderme ise üç özellik yani “sabır, metanet ve kavuşma”dır.

2. 11. Kandıra Çarşısı

Kandıra çarşısına
Oturdum karşısına
Üç güzel çıkım* açmış
Hayranım bakışına

Geliver gidiver Kandıralı'm
Çal beraber oynayalım

Kandıra'ya giderken
Sağ tarafta hastane
Yarimin mektubunu
Geciktirme postane/Eğlendirme postane**

Geliver gidiver Kandıralı'm
Çal beraber oynayalım

Kandıra'ya giderken
Sıra sıra direkler
İzin al da gel yarım
Sende nasıl yürek var?

Geliver gidiver Kandıralı'm
Çal beraber oynayalım

* **Çıkım** : Hasat sırasında bir kişinin orakla kendi önünde açtığı yol.

** Yörede kimi söyleyişte geciktirme, kimi söyleyişte ise eğlendirme olarak kullanıldığı 2 görülür.

Derlendiği Yer : Kocaeli/ Kandıra / Ahmethacılar Köyü
Kaynak Kişi : Ali Yavaş, Hülya Yavaş
Derleme Tarihi : 18.07. 2017
Derleyen : Gülşen Erdal, Yasemin Gürsu
Notaya Alan : Makbule Oral

Tablo 11. Kandıra Çarşısı Türküsünde Kültürel Ögeler

Kategori	Kullanılan Sözcük
Yer Adı	Kandıra
Obje	Mektup
Eşya	Sini, Gemi
Mekan	Hastane, Postane, Çarşı

Kandıra çarşısı, yöresel ürünleri dolayısıyla pazarı ile ünlü bir ilçedir. Çarşıya gelen genç çarşı karşısında tarlalarda çalışırken izlediği kızların “çıkım açtıklarını” (tarlada çalışan kişinin orakla kendi önünde açtığı çalışma alanı) ve onlara olan hayranlığını anlatmaktadır.

Yâre duyulan hasret Kandıra'ya giden yolun mekânsal tasviriyle, hastanenin yol tarifi için kullanılmasının ardından ise sevgiliden beklenen mektubun gecikmemesi için postaneye yapılan uyarı yer almaktadır. Askerdeki yârin izin almayıp gelmemesi üzerine ise, kızın sevgilisini yüreksiz olmakla suçlandığı bir hasret türküsüdür.

2.12. Karşıda otur oğlan

Karşıda otur oğlan
Pantolun potur oğlan
Yalnız mı geziyorsun
Ben de geleyim oğlan

Rinna rinna yarım, rinna rinna

Kara kara kazanlar
Kara yazı yazarlar
Sürünsün de ölmesin
Aramızı bozanlar

Rinna rinna yarım, rinna rinna

Motor geliyor motor
Kavaklar arasından
Yarım bana el etii
Murat arabasından

Rinna rinna yarım, rinna rinna

Masa üstünde pekmez
Ben yesem sana yetmez
Senin aldığın aylık
Benim süsüme yetmez

Rinna rinna yarım, rinna rinna

Bahçeye inemedim
Hoşgeldin diyemedim
Kusura bakma yarım
Bir iskemle veremedim

Rinna rinna yarım, rinna rinna

Beyaz giyme toz olur
Siyah giyme söz olur
Geçme yarım kapıdan
Eller duyar söz olur

Rinna rinna yarım, rinna rinna

Yar nerdesin nerdesin
Kaldır camın perdesin
Yarın ben sana varcam
Görünmez yerde misin

Rinna rinna yarım, rinna rinna

Dere boyu kavaklar
Açtı yeşil yapraklar
Ben yare doyamadım
Doysun kara topraklar

Rinna rinna yarım, rinna rinna

Masa üstünde kaymak
Yiyelim parmak parmak
Duraklı'dan kız almak
Cennetten gül koparmak

Rinna rinna yarım, rinna rinna

İzmit'in yolu yokuştur
Manzarası pek hoştur
Kurban olduğum Allah
Beni sevdiğime kavuştur

Rinna rinna yarım, rinna rinna

Suyun üstünde pide
Yiyelim gide gide
Askerden gelenlere
Diyorlar koca dede

Rinna rinna yarım, rinna rinna

Elma attım denize
Geliyor yüze yüze
Selam söyleyin kıza
Mektup göndersin bize

Rinna rinna yarım, rinna rinna

Denizde alabalık
Okkalıktır okkalık
Oğlan sana varmeycem
Eviniz kalabalık

Rinna rinna yarım, rinna rinna

İn dereye dereye
Kuru fındık bulursun
Alacaksan al beni
Sonra pişman olursun

Rinna rinna yarım, rinna rinna

Masa üstünde bardak
Yuvarlak mı yuvarlak
Duraklı'nın kızları
Hem dondurma hem kaymak

Rinna rinna yarım, rinna rinna

Oy oy oy yarım
Askerdir benim yarım
Çavuş izin vermiyor
Ne yapsın benim yarım

Rinna rinna yarım, rinna rinna

Ey tepeler tepeler
Kulağımdaki küpeler
Çabuk gelini getirin
Damat bizi tepeler

Rinna rinna yarım, rinna rinna

Arabanın tekeri
Hadi getir gelini
Bayram geldi geçiyor
Hani bayram şeker

Rinna rinna yarım, rinna rinna

Elinde çakısı var
Ne güzel uykusu var
Varsam yarın yanına
Menekşe kokusu var

Rinna rinna yarım, rinna rinna

Gidecem size kadar
Duracam yaza kadar
Sevda merakı olan
Bekler horoza kadar

Rinna rinna yarım, rinna rinna

Derlendiği Yer : Kocaeli/ Gebze /Duraklı Köyü
Kaynak Kişi : Melek Bulut, Halise Çelik, Fatma Çelik, Cemile Durgut
Derleme Tarihi : 13.07.2017
Derleyen : Gülşen Erdal ve ekibi
Notaya Alan : Makbule Oral

Tablo 12. Karşıda Otur Oğlan Türküsünde Kültürel Ögeler

Kategori	Kullanılan Sözcük
Coğrafi yer	Tepe, Deniz
Yer Adı	İzmit, Duraklı
Eşya	Kazan, Motor, Araba, İskemle çakı
Bitki	Kavak Ağacı, Elma, Pekmez, Gül, Yaprak, Fındık, Menekşe
Aksesuar	Pantolon, Küpe
Hayvan	Alabalık, Horoz

Yirmi dördlükten oluşan ve atışma şeklinde söylenen bu türküde yer adları olarak İzmit ve Duraklı geçmekte, İzmit'e ve Duraklı'nın kızlarına methiyeler yer almaktadır. Bir araba markasının türkünün söylendiği dönemde ne kadar önemli olduğu dördlüklerde görülmektedir.

Bu arabayı o dönemde kullanmak ve binmek statü belirtisi olarak görülmektedir. Yine deniz, balık motor (denizde motorlu kayak için kullanılıyor) yörenin sahil ile olan yaşamsal beklentilerini sembolize etmektedir. Küpe bir süs aksesuarı olarak tanımlanmakta, ancak aylıklı çalışanın ihtiyaçları gidermede yetersiz kalacağı atışma biçiminde söylenmektedir.

2.13. Biz Gidiyoruz Taştan Taşa

Heyamol diyecek ses kalmadı
Heyamol heyamol
Aman yelelellim oy
Darbuka çalacak kol kalmadı
Heyamol heyamol
Aman yelelellim oy
Biz gidiyoruz taştan taş
Heyamol heyamol
Aman yelelellim oy

Derlendiği Yer : Kocaeli/ Gebze /Duraklı Köyü
Kaynak Kişi :Melek Bulut, Halise Çelik, Fatma Çelik, Cemile Durgut
Derleme Tarihi : 13.07. 2017
Derleyen : Gülşen Erdal ve ekibi
Notaya Alan : Makbule Oral

Tablo 13. *Biz Gidiyoruz Taştan Taşa Türküsünde Kültürel Ögeler*

Kategori	Kullanılan Sözcük
Coğrafi Öge	Taş
Eşya	Darbuka
Uzuv	Kol

Düğünlerde sırayla atışma biçimde söylenen bu türkü heyamol nakaratıyla dikkat çekmekte, heyamol kafilesinin oğlan evine dek darbuka çala çala ilerlemekten yorgun düşmesi ve darbuka çalacak kol kalmaması ifadesiyle anlatılmaktadır.

Darbuka Kocaeli yöresindeki türkülerin en önmeli enstrümandır. Ritim saz olarak kullanıldığından hemen her köy evinde bulunur. Ancak darbukanın olmadığı yerde güğüm ve leğen çalınmaktadır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada Kocaeli yöresinden 2017 yılında derlenen türkülerdeki kültürel motifler tespit edilmeye çalışıldı. Türkülerde bölgenin coğrafi özelliklerinden deniz ve dere kavramları öne çıkmaktadır. Su alanlarının öne çıktığı türkülerde deniz, göl, sahil, kum, dere gibi kavramlara rastlanmaktadır.

Türkülerde ilgi çeken bir durum olarak sanayileşen bir kentin kimliğine ışık tutacak biçimde geleneksel/yöresel meslekler değil, fabrikalaşma ve düzenli geliri ifade eden aylıkçı olarak çalışma kavramı karşımıza çıkmaktadır. Bu söylem yörenin hızla sosyo-ekonomik yapısındaki değişmelerin tüm yaşam alanlarına olduğu gibi yöre türkülerine de yansıdığına göstergesi olarak kabul edilebilir.

Yine bir statü belirteci olarak araba markasının türkülerde yer alması bu bağlamda dikkat çekicidir. Bu özellikteki türküler Kocaeli'nin en önemli sanayi bölgesi olan Gebze'de rastlanması anlamlıdır.

Gölcük ve İzmit kökenli türkülerde ise yöreye özgü kına, gelin ağılatma, gelin alma vb. törenlere ilişkin türkülerin derlenmesinin ise bu bölgelerin Gebze'ye göre daha korunaklı olmasından kaynaklandığı söylenebilir.

KAYNAKÇA

- Aktaş, A. (2017). Adapazarı'ndan Sakarya'ya Tarihten Günümüze Yaşam. Ankara: Bizim Sakarya Gazetesi Yayını.
- Artun, E. (2012). Halk Bilimi. Adana: Karahan Kitabevi.
- Birdoğan, N. (1988). Notalarıyla Türkülerimiz. (1. Baskı). İstanbul: Özgür Yayın Dağıtım.
- Boratav, P. N. (1978). 100 Soruda Türk Halk Edebiyatı. İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Bourse, M. (2009). Melezliğe Övgü. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- İstanbullu, S. Vural, F. G. (2017). Türkülerde Kadın. Konya: Eğitim Yayınevi.
- Karkin, M. Doğan, M.S. (2016). Adıyaman Yöresi Türkülerinin Müzikal Analizleri Üzerine Bir Araştırma. Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. Nisan. Yıl:8 Sayı: 22
- Vural, F. G. Vural, T. (2013). Niğde Kültürünün Sesi: Niğde Türküleri. Turkish Studies International Periodical For Languages, Literature and History of Turkish or Turkic. Volume 8/3, Winter 2013 ss.645-643
- Vural, F. G. ve Vural, T. (2017). Altı Kocaeli Türküsü Üzerine Analiz. Uluslararası Gazi Süleyman Paşa ve Kocaeli Tarihi Sempozyumu III . Cilt: IV. Kocaeli. ss.2709-2731
- Yılmaz, A. (2003). Türk Kültüründe Kadın ve Kadın Ağzı Türküler. Ankara: Bizim Büro Basımevi.